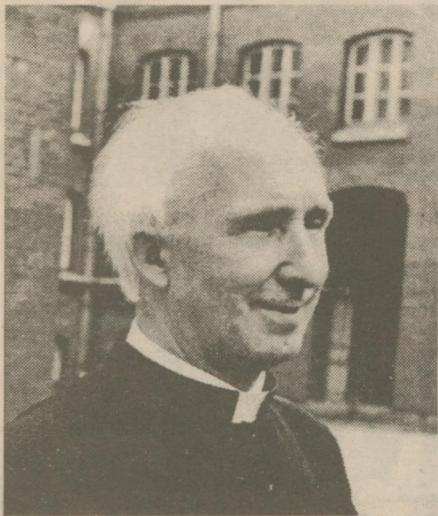

HRONIKA

* 15. jūlijā paīt 40 gadu, kai Turnes katedralē Belgijā (1956), klōtasūt veiskupam B. Sloskānam, par prīsteri īsvēiteis Varakļōnu draudzē dzymušais Ontons Smeļters (1923). 1991. godā februarī atsagrīze dzimtinē un strōdōja kai prāvests sv. Jākuba katedralē un kai kūrijas notars — ekonoms. Ir mōceibu spāks Reigas Romas katoļu goreigajā seminarā. Kūpš iznōk Reigas metropolijas laikroksts

«Katoļu Baznīcas Vēstnesis» ir tō atbildeigais redaktors (attālā).

* Pyrms 100 godim (1856) Leivonu draudzē dzyma Dr. theol. Izidors Ancāns, beja Reigas goreigō seminara rektors, Aglyunas gimnazijas inspektors, Krōslovas gimnazijas direktors. Lels latgaļu preses atbaļsteitōjs. Miris 1969. goda 12. jūlijā Jelgovā, kur pilūdēja dekana pinōkumus.

«Tāvu zemes kalendars»

* Īpriķšejā «Zemtura» numurā

atzeimōjom, ka 4. jūnijā apritēja 70 godi nu veiskupa Jōņa Cakula dzimšinas dīnas, šudiņ 3. loppusē losit Tilžas prāvesta Alberta Budžes rokstu par jū.

A. MEŽMALIS

SAKOPSIM SAVAS MĀJAS

Preiļu rajona padome kārtējā sēdē apstiprināja konkursu «Sakoptākais rajona pagasts un sēta tajā» un «Sakoptākā pilsēta» konkursu noteikumus un vērtēšanas komisiju, kuru vada pieredzējusi agronome Irēna Šaitere, iedalīja 1000 latu uzvarētāju premēšanai.

Pagastu konkursam izvirzītas prasības parūpēties par zemes pareizu un efektīvu izmantošanu, kur par pamatu tiek ņemts apstrādāto lauku īpatsvars un tās kvalitāte, meliorācijas sistēmu un ceļu uzturēšana, izdalot novadgrāvju un kontrolaku, tāpat ceļu un grāvmalu kopšanas kvalitāti. Vides sakoptībā komisija vērtē atkritumu izgāztuves, attīrīšanas ietaises, sabiedriskās tualetes, peldvietu iekārtošanu, ja ir tāda iespēja. Līdz 30 konkursa punktiem var savākt, ja pietiekama vēriba tiek veltīta pagasta mājai un apkārtnēi 50 metru rādiusā, zālājiem, puķēm, informācijas stendiem, teritorijas robežzīmēm, pagasta un valsts simbolikai, skolai, ambulancei un feldšeru vecmāšu punktam, bibliotēkai un klubam, svētvietām, krucifiksiem, kapsētām, pastam un krājbankai, veikalam un autopietauram.

Uz konkursu pagasts izvirza divas labākās zemnieku saimniecības, kurām labā kārtībā jābūt dzīvojamajam un ražošanas ēkām, tehnikas novietņu sakoptībai, saimniecības iekļaušanās apkārtnē vidē, dabas ainavā, zemes apstrādes un apsaimniekošanas, kā arī sējumu

stāvoklim — cīņa pret nezālēm, slimībām, kaitēkļiem, kūtsmēslu un vircas krātuvēm, kā izskatās un ainavā iekļaujas dzīvojamā māja. Komisija atsevišķi vērtē stāvokli pagasta servisa, komunālās saimniecības un citos objektos, ņemot vērā darbošanās efektivitāti un kādu labumu tās dod pagasta ļaudīm.

Kopā iespējams iegūt 100 punktus, pamatvērtējumu «uzlabot», ja ir skaista māja pagasta padomes priekšsēdētājam, ja zemesgrāmatā liels reģistrēto īpašnieku īpatsvars, ja gādā par mežu atjaunošanu, ir mednieku kolektīva atpūtas stūrītis, ja labā kārtībā policijas pilnvarotā iecirknis. Toties, ja tiek atklāti dabas postījumi un piesārņojumi, vērtējumu samazina.

Līdzīgi ir arī pilsētās, kuru rajonā divas — metropole un Līvāni. Komisija pēta domes ēkas un pieguļošo teritoriju, valsts simboliku un pilsētas robežzīmes, iestādes, tirgus laukumus un veikalus, to skatlogus, ielu stāvokli, to un trotuāru sakoptību, apstādījumus, zālienu apļaušanu, bērnu spēļu laukumus, parkus un skverus, brīvdabas estrādes, pieminekļus, transporta stāvvietas, reklāmas un informācijas vitrīnas un stendus, ūdensapgādi un komunālo saimniecību — attīrīšanas ierīces, atkritumu savākšanas vietu stāvokli, kā arī citu. Kopvērtējuma palielināšanai paredzēti: atpūtas ielas, kur nav transporta kustības, vietējie radio vai TV raidījumi, sporta bāzes u. c.

LEONARDS ERTS

POLKORONAS ŠKOLAI — 75

Lelō Vydsmuižas pogosta Polkoronas nūvods atsārūn īsonim nu dzelzceļim un lelajim satiksmes celim, storp mežim un peisim. Lai gon pyrmō pasaulā kara laikā te aktīva darbeiba nanūtyka, bet, mainūtīs svešom varom — krīvim, vōcīšim, lelīnikim — ar klaušom un nūdavom īdzeivōtōji tyka nūspīsti nabadzeibā. Latviši dzeivōja sādžos, nūslāgti, pēc senejom, dziļi latgaliski katoliskom tradīcijom. Bārnus latviski laseit nu pōtoru grōmotom īmōcēja mōtes un vacmōtes, uz školom ar krīvu mōceibu volūdu latviši sovus bārnus syutēja nalobprōt un tōpēc raksteit pratēju beja gaužam moz.

Pēc Latgolas atbreivōšonas nu svešom varom, Latvijas breivvalsts apstōklūs te nūtyka lelas pōrmaiņas — dzeivē izvede zemes reformu un bejušus muižu centrūs atvēre pamatškolās. Tai 1921. goda 25. oktobrī Polkoronas muižas (foļvarkas) pōrvaldņika dzeivōjamā mōjā tyka atvārtā I pakōpes pamatškola, kurā par pyrmajim skolōtōjim sōka strōdēt Aloīzs un Marija Stafecki. Jī beja tī, kas šymā nabadzeigajā un goreigi atpalykušajā Vydsmuižas pogosta nūmalē īsaroda kai gora gaismas nesēji — bārnus skolā sōka vuiceit dzymtajā latgaļu volūdā.

Pyrmajā mōceibu godā Polkoronas I pakōpes pamatškolu apmeklēja 106 bārnī (77 zāni un 29 meitinis) vacumā nu 8 leidz 18 godim. Šūgod Dravīniku (Polkoronas) pamatškolai palīk 75 godi kūpš nūdybynōšonys un grybu kū tyvōk pastōsteit par Stafecku dzeivi un dorbu.

Aloīzs Stafeckis pidzmya 1894. goda 11. majā Vitebskas guberņas Rēzeknes apriņķa Varakļōnu pogosta Trūpu sādžā (pēc pošreizejō administratīvō īdalējuma Viļānu pogostā) zemniku Magdalenas un Ontona 9 bārnū saaimē (6 meitas un 3 dāli) kai trešais. Ontonom Stafeckim pidārēja 8 hektari zemes, bērneibu Aloīzs pavādēja tāva sātā. Sešu godu vacumā īsōka gona gaitas, pyrmū izgleiteibu īgyva Varakļōnu pogosta pamatškolā, pēc kuras pabeigšonas 1909. goda

rudinī īsastōja Rēzeknes tērdzņiceibas skolā, kuru beidze 1914. goda 20. majā, bet pēc tam īsastōja Pīterpīls katoļu goreigajā seminarā. Pēc divu kursu pabeigšonas nu seminara aizgōja, kaidu laiku vuicējōs inženera D. A. Blagolobova ceļtniceibas tehniskajā vydškolā.

Šymā laikā sastōvēja par bidru Latgolas latvišu jauneibas savīneibā, kuras valdē ījēme sekretara omotu. Organizacija izdeve žurnalus «Gunkurs» un «Strauteņš», kuru redkolegijā īgōja J. Zvidris, V. Zeimāls, «Strauteņa» tituļlopu zeimēja A. Stafeckis.

1917. goda 26.—27. aprēlī (pēc vacō stila) A. Stafeckis pīsadālēja vēsturiskajā Latgolas kongresā Rēzeknē kai pylntiseigs delegats. Šys kongress, kai zynoms, pījēme lāmumu par Latgolas apsavinōšonu ar Latviju. 1918. goda sōkumā atsagrīze tāva sātā Trūpūs, sōkumā strōdōja pogosta valdē par dorbvedī, pēc tam Viļānu pamatškolā par skolōtōju.

Pēc Latgolas atbreivōšonas nu lelīnikim 1920. goda pavasari A. Stafeckis tyka mobilizāts Latvijas nacionalajā armijā, dīnēja par rakstvedī, pēc demobilizācijas 1921. goda sōkumā apbolvōts ar Latvijas atbreivōšonas kara (1918—1920) pīmiņas zeimi (medaļu).

Nu 1921. goda 13. jūņā leidz 10. septembram A. Stafeckis apmeklēja skolōtōju sagatavōšonas kursus, nu šō poša goda 1. oktobra leidz 1939. goda 1. novembram strōdōja par Rēzeknes apriņķa Vydsmuižas (Galēnu) pogosta Polkoronas (Dravīnieku) 4. klaseigōs pamatškolas pōrzini un pasnēdze matematiku, dobās zīneibas un zeimēšonu, zānim — rūkdorbus. 1933. goda jūņā beigōs kai svātēļōtōjs ekskursants beja Romā.

Nu 1939. goda 1. oktobra Latvijas Republikas Tautas labklōjeibas ministrija jam pīškeire valsts pensiju 94,33 latu apmārā. Pēc aizīšonas pensijā ar saimi pōrcēlēs uz dzeivi Viļānu pogosta Trūpu sādžas «Ciematos», kur nūsadorbōja ar lauksaimņiceibu sovā 14 hektaru lelajā saimņiceibā.

Padūmu vara naatzyna un namoksōja jam breivvalsts pīškertū pensiju.

Pēc vōcīšu padzeišonas nu Latgolas, nu 1944. goda 4. septembra un leidz 1945. goda 21. augustam A. Stafeckis strōdōja par mōceibu daļas vadeitōju Viļānu septēngadeigajā skolā, bet nu 1948. goda 1. janvāra leidz tō poša goda 15. septembram — Viļānu apriņķa socialōs nūdrūšynōšonas nūdaļas grōmotvedī, tod īsastōja sovhozā «Viļāni» un leidz aizīšonai pensijā 1957. goda 1. majā strōdōja par bitiniku un dōrzniku. Myra 1977. goda 13. janvārī sovūs

«Ciematos», apglōbōts dzymtōs Trūpu sādžys kopūs.

Bez teišō skolōtōja dorba A. Stafeckis aktīvi pīsadālēja Vydsmuižas pogosta sabīdriskajā dzeivē, beja Latgolas Kristeigūs zemniku savīneibas bīdrs un sastōvēja par bidru Vydsmuižas patārātōju bīdreibā «Vīneiba». Jys kūpā ar cytim aktivistim panōce, ka Vydsmuižas valsts paraugsaimisteibā 1924. godā tyka īreikōta valsts laukkūpeibas īzmēginōjumu stacija un 1927. godā atvārtā lūpkūpeibas vingadeigō škola. Vysom šom īstōdem lela lūma beja

pogosta lauksaimņiceibas un tautas labklōjeibas līmīņa ceļšonā.

1930. goda sōkumā A. Stafeckim ar personeigim leidzeklim izadeve panōkt, ka Polkoronas pamatškolā tyka atvārtā posta nūdaļa un īreikōta telefonu centrale, kuras beja lels atvīlōjoms apkaimes īdzeivōtōjim.

A. Stafecka vaļaspriks beja bīškūpeiba, jam pidārēja vairōk par 30 bišu saimem. Byudams lobs gaļdnīks, strūpus taisēja pats. Kod 1936. godā latvyskōja vītu nūsaukumus,

Noheigums 4. lpp.

DEKĀNS PĒTERIS ONCKULS

KALPOJOT BAZNĪCAI UN TAUTAI DEKĀNAM PĒTERIM ONCKULIM 40 GADU DARBA JUBILEJA

Šogad 27. jūnijā dekāns Pēteris Onckuls atskatījās uz sava kalpojuma 40 darba gadiem, no tiem 17 gadus strādājis Aglonā, īemantōjis visu ļaužu cieņu un mīlestību. Ar viņa vārdu jāsaissta gan katoļu baznīcas uzplaukums Latvijā, gan Aglonas bazilikas statusa pīšķīršana 1980. gadā.

Stagnācijas gados, kad vietējiem iedzīvotājiem un daudziem svētceļniekiem uz Aglonu tika radīti dažādi šķēršļi, lai atturētu apmeklēt dievnamu, dekāns P. Onckuls diplomātiskiem līdzekļiem spēja rast izeju no daudzām ļoti kritiskām situācijām.

Pašlaik viņš kalpo Rudzātu un Vanagu draudzē.

Jubilejas dienā ticīgie un dekāna P. Onckula amatbrālī, audzēkņi sirsnīgi apsveica sirmo garīdznieku un novēlēja, lai Dievs viņam dod spēkus vēl ilgi kalpot baznīcai un tautai!

Dziļā pateicībā

A. BUDŽE,
prāvests Tilžā

REDKOLĒGIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Jānis Kokins – Daugavpils, Anīta Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preiļi, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Rīga, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spoģis Minsterē.

VILIS IKAUNIĀKS

LEIGU DĪNAS JUBILARS

Teiši Leigu dinā apritēja 85 gadu jubileja rakstnīkam un mōkslinīkam Ontonom Zvidram, kurš 1911. godā 23. jūnijā dzimis Makašānu pogosta Lelpujātu sādžā zemnīku giminē. Divu gadu vacumā jam nu dzeivis aizit tavs, bet četru gadu vacumā — arī mōte. Jauneklis tūmār beidze vīteju pamatskūlu, pēc tōs — Tukuma pīnsaimnīceibas skūlu.

1941. godā Ontonu Zvidri izsyutēja dorba uz Vōciju, tur strōdōja lauksaimnīceibā Flensburgas tyvumā. Pēc ūtrō pasauļa kara studēja mōk-

O. Zvidris

PI PYUCES

Tai vacas runas soka,
ka pyuce asūt gudrys putnys.
Lai drūšu prōtu gyutu,
I gōju es pi pyuces
un mīlym vōrdim prosu jai:
Nu pyuceit mīlū soki maņ,
kai lobōk tautu vīnōt var,
voi tai kai dora krīvū komunisti
un vysi cyti šovīnistī?
Tod nu i grōmoteņu atškeiruse,
pat acis namyrkšynōjuse,
tai jei pyu soka maņ:
Ar taidim dorbim varūt gon,
tik tautas naidu īmontōt,
nikod vēl tautu apvīnōt.
Vēl pyuce laipni soka maņ:
Tev zynōt vīnu ziņu byus:
Ir muļkis tys, kas cyta naatzeist
un cytu aspīst steidz,
vēl muļkis tys, kai aspīstais,
vēl sovu brōli aspīst steidz un leidz,
ir muļkis tys, kas sevis naatzeist
un pōrbēdzējūs steidz.
Kur treju sugu muļki sasateik,
tur laimi dzeivē nasateik,
tur pīnōk dzeives pagrymums.

slas akadēmijā Diseldorfā, tod devēs uz Angliju, bet 1949. godā beigōs izceļōja uz Kanadu.

Nasaskotūtis uz sovīm godīm, turpynōja studijas naklōtinē, 1962. godā beidze Vašingtonas mōkslas skūlu. Nu dzeives aizgōja 1992. godā.

Ontona Zvidra talants izapaužas divōs jūmōs — tālōtōjā mōkslā, golvonūkōrt kūkteļnīceibā un glezniecībā, un literatūrā, golvonūkōrt dzejā. Izdūtas grōmotas «Tu» 1974. godā un «Kod sirds tūp guņkurs» 1981. godā, kurōs īvitōti dzejūli, ludzeņas un prōzas tālōjumi latgališu rokstu volūdā. Tī ir lirisķi dorbi, kas vārsti pret cylvākīm, kuri nasaceņšas globōt sovu nacionalū kulturu, goru un saknis, sovu latvysku-

mu un latgaliskumu.

O. Zvidra dzejā golvonais motīvs ir ilgys pēc dzimtīnes, sōpes par Latgolas grytū pagōtni un vēl nūžalōjamōkū tagadni, jo, pēc jō dūmōm, turpynōjas genocīds pret mozū, kaut arī senū, bet gorā stypru un izturejū Latgolas tautu.

Ilgas pēc dzimtīnes jū pavadēja vysu myužu. Tai dzejūli «Seņdinu mistika pi Pujātu azara» ir taidas rindas:

«Seņ tī godi aizgōjuši dzīļā
myužēibā,
Tōli muna dzymtō zeme, sirdēi ļūti
tyva.
Pazaudeits ir vyss, kas munas
saknes voldzyno.
Vēl tik senis saules rīts un zalta tylys
Pōri aizgōjušim dvēsēlē maņ
astoroj...»

Latgolas vēsturei veļteitas ludzeņas «Voi nūsaukt Sōpeite», «Boltais tīsnesis», «Teika un zalta zūbyns, kas pats cārt».

Ontons Zvidris daudz dorbōjis kūkteļnīceibā. Jū var uzskateit par naivaisma pōrstōvi, bet daudzūs

dorbūs karikej sovys tautys gor-e i g u m a n ū d e v ē j u s . G l e z n ō j i s Latgolas gora d a r b i n i k u s , portretējis V. Lōci, P. Migliniku, A. Jūrdžu, S. Seili, ir jam gleznas, veļteitas 1941. goda nūtykumim, dorbs eļļa «Kungs, glōb mani, glōb mūnu tautu!».

Gleznas un skulpturas par sovīm leidzekļīm syutēja Latgolas Kulturvēstures muzejā m Rēzeknē.

Attēlās: pi gleznas «Caismas maklētōjīs» ar dālu Juri, mōkslīnīka kūkgrīzūmi

RITA VASIĻJEVA

JAUNS GOLGĀTAS CEĻŠ

Šajās dienās gan televīzijā, gan radio, gan presē dzirdams ne mazums runu par Ati Silarozī — Latvijas pretalkohola biedrības (LPB) priekšsēdētāju, kurš ir pieteicis bada streiku. Tikai žēl, ka žurnālisti intervē vienus un tos pašus cilvēkus, kuri to vien dara, kā apmelo un zākā gan A. Silarozī, gan LPB. Ko tad sliktu vai labu viņš ir izdarījis, ka masu mediji nu krit vīrsū, necenšoties aprunāties ar mums, kuri strādā šajā biedrībā.

6. maijā Rīgā pulcējās Latvijas pretalkohola biedrības nodaļu priekšsēdētāji un aktivisti. Jau kuro reizi mēs griežāmies pie valsts prezidenta, pie Šķēles kunga, pie Kreituses kundzes ar lūgumu ieviest valsts monopolitiesības alkohola tirdzniecībā; atjaunot žūpiņas apkrošanas likumu; atjaunot atturības mācību skolās; finansiāli atbalstīt pretalkohola biedrības darbu.

Izskaidrošu katru prasību, ko izvirzījām valdībai.

Kāpēc jāpieprasa valsts monopolitiesības alkohola tirdzniecībā? Katram skaidrs, ka mūsu valstī šajā jomā kārtības nav! Un kāpēc? Tāpēc, ka pie šīs siles barojas daudzi vīri, kas sēž augstos krēslos. Kurš tad gribēs atteikties no naudas, kura tik viegli plūst kabatās? Bet mūsu pieprasītā stingriba un sakārtotība likumos to visu izjauks!

1925. gada martā stājās spēkā «Likums par žūpiņas apkarošanu». Kāpēc tajā tālajā pagātnē mūsu valstsvīri saprata, ka alkohola jautājums ir vairāk sociāls nekā individuāls,

tāpēc prasīja tā apkarošanu valsts mērogā? Bet mūsu dienās ir deputāti, kuri atklāti izsaka domu: lai dzer, ja grib — ātrāk izmirs šis «cilvēku» slānis, būs vieglāk elpot. (Kam būs vieglāk elpot?)

Viņi aizmirst, ka paies ilgs laiks, kamēr izmirs šie cilvēki, t. i., mūsu tauta, atstājot aiz sevis debīlo paaudzi. Un ar to viņi grib celt Latvijas nākotni!

Ļoti žēl, ka deputāti savu tautu uzskata par muļķīti, kura neko nesaprot un neredz. Par to kādreiz viņiem tiks piestādīts rēķins!

Tāpēc mēs kā vienu no galvenajiem jautājumiem izvirzām arī atturības mācības atjaunošanu skolās. Šeit jāpievērš uzmanība skolotāju kadru sagatavošanai, jo, kā parāda aptaujas skolnieku vidū, ir jārunā par atturību, alkohola negatīvo ietekmi uz bērnu organismu, par to, vai skolotājs drīkst lietot alkoholu.

Un pēdējais — finanšu jautājums. Latvijas pretalkohola biedrība ir sabiedriska organizācija. Ja mēs vēl arī kaut drusciņ turamies, tad tikai pateicoties ārstnieciskajam pulverim «Ladza», ārstnieciskajam drogu maisījumam «Ladza-Alka», dakterim Savčenko un mūsu dziedniekiem. Šeit gribu izteikt pateicību Rēzeknes rajona padomes kolektīvam ar cienījamo V. Zvidriņa kungu priekšgalā, par viņu neatrādošo, bet saprotošo vārdu un praktisko palīdzību.

Tāču valdība četros LPB darbības gados nav palīdzējusi ne ar santīmu. Un tā vietā, lai nopietni paraudzītos uz šo problēmu, daži deputāti krit atklātā LPB priekšsēdētāja A. Silarozes pagātnes iztirzāšanā. (Vai tad kulturāls un gudrs deputāts tā darītu?). Tā vietā, lai palīdzētu mums darboties un veicinātu dažādu pasākumu organizēšanu, augstie kungji savu personīgo ambīciju dēļ

nopel visu mūsu organizāciju, visus nodaļu priekšsēdētājus un aktivistus. Bet kas viņiem ir devis tādas tiesības?!

Divos savas darbības gados neesmu redzējusi atnākam nevienu deputātu (ne Saeimass, ne vietējo), kas būtu pāinteresējies, ko daru, kādi pasākumi organizēti, nemaz nerunājot par to, kur un kādos apstākļos jāstrādā. Tāpat arī LTS, veidojot pārraides, kur tiek runāts par alkoholisma problēmām un pieminēta kaut kāda pretalkohola biedrība, pat nepiezvana un nepāinteresējas, vai tāda ir un ko dara.

Nepiekrītu to deputātu domām, kuri uzskata, ka alkoholisma ārtēšana ir tikai narkologu kompetencē. Ja jau gribam dzīvot kā Eiropā, tad, lūdzu, esiet tik laipni un dodiet cilvēkiem iespēju izvēlēties: kā un kur ārstēties. Vai vēl labāk, ja jūs, cienījamie deputāti, piestrādātu un atrisinātu bezdarba problēmu. Lūk, tad gan nevajadzētu gaidīt, kad dzērāji izmirs, tad neuzskatītu, ka alkoholisms ir katra personīga lieta, bet gan būtu pārliecināti, ka ģimene ir nevis valsts pamatšūniņa, bet gan tās pamats — un tāpēc par tās izdzīvošanu un plaukšanu būtu jācinās. Ja arī izveidojies brīvais tirgus, tad nevajadzētu tik atklāti tā saucamajiem biznesmeņiem pievākt visus ienākumus sev, zaudējumu nastu uzveļot tautai. Lūk, šo problēmu risinājums dotu tiesības deputātiem kritizēt citus to izdarības vai neizdarības.

Un beigās par virsrakstu. Kāpēc izvēlējos tieši tādu? 14. jūnijs — komunistiskā terora upuru piemiņas diena. Ja tajā tālajā 1941. gadā sākas latviešu tautas sāpju pilnais ceļš un par tās iznīcību rūpējās komunistiskais režīms, tad tagad šo Gulgātas ceļu mums norāda mūsu valdība, noslīcinot alkoholā!

TAUTAS GARA MANTU TĪNĒ

Ap 400 dziesmām, atrastām pie to teicējiem dažādos gados, sakrājis Preiļu rajonā pazīstams folklorists Jānis Teilāns, četrdesmit no tām mūziku pierakstījis notīs. Viņš spēlē kultūras nama orķestrī, dzied skolotāju korī, ir par muzikālo audzinātāju bērnodarzā «Pasaciņa», Preiļu un Riebiņu baznīcā strādā par ērgelnieku. Vācot dziesmoto folkloru, atradis savu aizraušanos un aicinājumu — organizēt un vadīt etnogrāfiskos ansambļus — tādu viņam jau septiņi.

Viens no pēdējiem J. Teilāna atradumiem, kuram uzrakstījis notis, ir dziesma

«Leiteņš leja sauleitē».

1. Lei-teņš le-ja sau-lei-tē-i, treis la-sei-tis vīn nū-le-ja,

1. treis la-sei-tis vīn nū-lej'.

2. Vina mīžu, ūtra rudzu,	Mōsai rūzis vydā zīdi.
Treša zalta, sudrabeņa.	5. Saule bryda rudzu lauku
3. Kam tī rudzi teirumāi,	Palākimi lyndrakimi.
Kam tōs rūzis vydā zīdi?	6. Ceļ, sauleite, lyndraceņu,
4. Brōlam rudzi teirumāi,	Lai zīdeņus nanūtrauci.

A. BUDŽE, PRĀVESTS
**PER ASPERA
AD ASTRA***
BĪSKAPAM
J. CAKULAM — 70.

Bīskaps Jānis Cakuls dzimis 1926. gada 4. jūlijā Preiļu rajona Rudzātu pagastā nabadzīgā laukstrādnieka daudz bērnu ģimenē. Jau bērnībā zēns smagi saslimis ar acīm, ārsti nav varējuši līdzēt. Tad vecāki devušies uz Aglonu un atvēlējuši slimo zēnu Aglonas Dievmātes gādībā, katru gadu ņēmuši līdzī svēceļojumā uz Aglonu. Zēns izveseļojās.

Pēc Rudzātu pamatskolas beigšanas Jānis iestājās Aglonas ģimnāzijas klasiskajā nodaļā. Kaut gan Varakļānu ģimnāzija bija tuvāk, tomēr jauneklis izvēlējās Aglonu, kas viņam bija mīla un saistīta ar izveseļošanu. Tāda Aglona palikusi arī tagad, kad iecienītā bīskapa mūža gadu skaits sasniedzis septiņdesmit...

Sākot ar pirmajiem skolas gadiem, jauneklis bija čakls toreizējo katoļu izdevumu lasītājs. Jau tolaik vēlējas kļūt par priesteri, ko vēl neviens nebija atklājis.

Kad 1944. gadā mūsu zemē ienāca krievu armija, J. Cakulu 18 gadu vecumā mobilizēja. Neapmācītie jauneklī ātri tika nosūtīti uz fronti un iekļauti automātisko ieroču rotā, J. Cakulu ieskaitīja maršala G. Žukova komandētās I Baltkrievijas frontes 8. gvardes armijā, kas tuvojās Berlīnei. 1945. gada 31. martā vienība atradās Oderas priekštilta pozīcijās pretī Berlīnei, tā paša gada 16. aprīlī sākās krievu lielzbrukums Berlīnei. Šajās kaujās J. Cakulu smagi ievainoja.

Pēc ilgākas ārstēšanās viņu atbrīvoja kā kara invalidu. 1945. gada jūlijā ar iedragātu veselību J. Cakuls atgriezās tēva mājās. Jau 1946. gada rudenī kopā 20 jauniešiem iestājās nesens atvērtais Rīgas Garīgajā seminārā.

Steidzamības kārtā mācoties un kārtojot eksāmenus arī vasarās, J. Cakuls kopā ar citiem trim sava kursa semināristiem studijas pabeidza triju gadu laikā. 1949. gada 18. septembrī iesvētīts par priesteri. Viņa pirmā darbavietā bija Marijas Magdalēnas baznīca Rīgā, kur sākumā kalpoja par vikāru, bet no 1950. gada — par prāvestu. Blakus šiem

pienākumiem bija kūrījas notārs un Garīgā semināra biktstēvs.

1972. gadā pāvests Pāvils VI viņu iecēla monsinjora godā, bet 1982. gada 18. oktobrī pāvests Jānis Pāvils II — par Rīgas un Liepājas palīgbīskapu «ad cedem datus» — tas nozīmē, ka viņš ir palīgbīskaps ar sukcesijas tiesībām.

1982. gada 11. decembrī Svētā Jēkaba katedrālē monsinjoru J. Cakulu konsekrēja par bīskapu. Savā apsveikuma telegrammā pāvests Jānis Pāvils II uzsvēra, ka «bīskaps J. Cakuls ir uzņemts apustuļu pēcteču skaitā un nozīmēts ticīgajiem par paraugu vārdos, mīlestībā un ticībā, lai audzinātu Dieva tautu».

J. Cakulu par bīskapu konsekrēja kardināls J. Vaivods, asistējot bīskapiem V. Zondakam un K. Duļbinskim. Dievkalpojums risinājās ļoti svinīgi, piedalījās toreizējais Latvijas ev.-lut. arhibīskaps J. Matulis, pareizticīgo metropolīts Leonīds, augsta valdības delegācija, kā arī ļoti daudz ticīgo, kas pārpildīja Jēkaba katedrāli un visus apkārtējos laukumus.

Bīskaps J. Cakuls šo augsto amatu uzņēmās dziļā pazemībā un paklausībā katoļu Baznīcai.

Pēc kardināla J. Vaivoda nāves 1990. gadā bīskaps J. Cakuls pārņēma Latvijas katoļu baznīcas vadību un to sekmīgi pildīja līdz 1993. gada 18. jūnijam, kad pāvests Jānis Pāvils II pieņēma viņa atteikšanos no Rīgas palīgbīskapa pienākumiem. («Osservatore Romano», 1993. gada Nr. 8—9).

Tagad bīskapa J. Cakula ikdienā saistās ar darbu Rīgas metropolijas kūrījā, kur viņu kā arhibīskapa metropolita J. Pujāts ģenerālvikāru allaž gaida dažādi atbildīgi uzdevumi — rītos un vakaros, kā arī svētku dienās Viņa Ekselence vada svinīgus dievkalpojumus Marijas Magdalēnas baznīcā, bieži viņu ticīgi sastop biktskrēslā. Bez tam daudz laika viņš veltī literāram darbam, sagatavojot un nododot iespiešanai grāmatas un žurnālus.

Ticīgie un tāpat visi Latvijas priesteri un garīgo ordeņu locekļi bīskapa J. Cakula 70 gadu jubilejā pateicamies par viņa darbu dvēseļu labā un vēlām Dieva un mīļās Aglonas Dievmātes svētību turpmākajos mūža gados!

* Caur ciešanām uz zvaigznēm

ANDRIS VĒJĀNS

GĀJPUTNU DZIESMA DZĪVO

Alma Čupīte

1. turpinājums

Dzimtenē Vladislavam Lōcim bija daudz šķēršļu un grūtību. Bet tur blakus sākumposmā stāvēja jaunības draugs Jōns Cibulskis, vēlāk tādi pieredzējuši zinātnes, literatūras un preses darbinieki kā profesors Boļeslavs Brežgo un Norberts Trepša-Neikšānits. Nevar bez savijņojuma pat vēl šodien lasīt viņa ievadu Antona Rupaiņa lugas «Kod pyrmī gaiļi dzīdēja» izdevumam (1946). Viņš uzbūvēja ainu, kas liek lasītāja, ikviena Latgales cilvēka sirdij iegavilēties lieliskā redzējuma paciltībā. Es to nespēju atstāt. Es citēju:

«Uzkūptas agrās tautas amūdas laikmeta darbinīku kopa vītas un pōrvārstas par visas tautas svētnīcom, kur cylvāki plyust, lai gūdynōtu gaismas nesējušs timsajā pagōtnē... Kotrā Latgolas piļsātā un mistā pateiceigi breivōs Latvijas piļsūni, gūdynōdami izcylys atmūdas laika darbinīkus: Andrivu Jūrdžu un Pīteri Miglinīku, nūsaukuši vīnu un leļōkajom ilom vai laukumim jūss vōrdā... Jim uzcalti skaisti piņīnēkli... Raktsnīki un publicisti kūpdorbā savōkuši vysu tautai vārā likamū un naaizmērstamū nu jūs pagōtnes reizē ar leļō dorba vyspu-seigu vērtējumū plaļōs monografijōs... Literatūrā lobōkajim dorbim ir god-skōrtejas bolvass, kas nas Andriba Jūrdža un Pītera Miglinīka vōrdū... Latgolas studentu fonds nūdybynōjis stipendijas Latvijas universitatē studējušim latgalim — filoloģijas fakultatē Andriva Jūrdža vōrdā, bet juridiskajā — Pītera Miglinīka vōrdā... 1945.

ALBERTS SPOĢIS ATMODAS SAUCĒJA

Kardināla Julijana Vaivoda fonds godina dzejnieci Annu Rancāni — jaunās atmodas saucēju.

Trimdīniekus pārsteidza jauna drosmīga dzejniece no latgaļu celma. Tieši latgaļus viņa uzrunājusi jau pēdējos pakļautības gados un apraudājusi notikušo, ko vairs nevarēja atgriezt — vienīgi saglabāt vēl esošo un censties atjaunot.

Annai Rancānei iznākuši 3 dzejoļu krājumi: «Lūgšana mājai» — 1982. gadā, «Piekdiena» — 1986. gadā un «Advente» — 1992. gadā. Viņa sakārtojusi arī latviešu dzejnieku antoloģiju par mājām «Māju svētība».

A. Rancānes savdabību ievēroja jau ar pirmo dzejoļu krājumu, jo viņa atstāja virzību sabiedriskās problēmās, kas toreiz bija tik uzsvērtas, un pievērsās savas personības un dzīves jēgas problematikai. Viņas dzejai visumā raksturīgs jūsmīgs liriskums, kas iesniedz dramatiskā eksistenciālismā. Vienkāršiem vārdiem izceltas un uzsvērtas latgaliskās iejūtas, pazaudētas valodas un dvēseles saturu meklēšana, kas bija atstāti iznīcībai. Dzejoli «Latgaļu raksteiba» A. Rancāne atgādina šo situāciju: «Latgaļu raksteiba: vārdi, zam akminim globōti.

vēji skrēja un aizrōve tūs, kas iz ceļa beja, kaidu sīku vēļ vacōmōte cepļa palnūs irause rejā, paraug, vēļ syli tī vōrdi, kai lōpstu un izkapšu kōti!»

Dzejoļu galvenā tematika: māja, māte, tauta un Latgales izdzīvošanas iespējas.

Māja dzejniecei ir senās brīvas, drošas eksistences vieta. Latgaļi atstāja savas senču mājas, devās Latvijas trimdā, kur bija «gardāka» maize. Viņa raksta «Lyugšonu sātai», izmisumā lūdžas un tomēr rezignē, jo notikušais vairs nav atsaucams: «Gryuši nūzapyuši tova greida, kod aizgōjom prūjom tai dinā... Byutu tū dīnu zynovuse, byutu es rūkas sovas par boltu sliksni tev atstōjuse — kab sorgōtu mīru tovu». — To visu Anna jau 1980. gadā atklāti pateica kā latgaļu nākotnes baidus: «Ak, padziļom nyule mes, mōsepas, cikom vēļ sēteņā vinā!» Dzejniece apstākļi personifikācijā skar mūsu jūtas, kad iznīcināta senā sādžu un saimniecību patstāvība: «Vin tu naaizej, sāta muna, pa stidzeņu kōjom bosom!»

Žurnāla «Karogs» 1989. gada 6. numurā A. Rancāne skicē Latgales liktenīgo vēsturi elegiskā dzejā «No cikla Latgales Laikgrāmata». Sākums ar 1772. gadu, kad Latgali pievienoja Krievijai. Seko viens pēc otra

liktenīgie notikumi vēsturiskā secībā līdz Drukais aizliegumam: «Nāk grāmatas no Tilzītes, dubļos nobristām kājām, klejoņu žīdu kulēs, blakus lakatiem, diegu spolītēm, siļķēm, uz Inflantu zemi, uz mājām» utt. Dzejoli «Brōļu Skrindu piņīnai», kuri savā laikā bija latgaļu bēdu apsedzēji, dzejniece atzītas: «Mes asam sovas Latgales dzīsmē... Mes navarējom nūturēt jaunišus, bāgūt nu Latgolas pūsta uz gaišōkom molom. Mes navarējom izraut elķšņus nu Laatgolas teirumim un ilikt izsystūs lūgas pamastōs sātos». Tā ir dramatiskā Latgales iznīcināšanas atskaite dzejā. Anna Rancāne izteic mūsu nācijai drūmo patiesību — eksplikatīvi rāda nācijai briesmas. Mūsu eksistence viņas dzejā ir pie iznīcības robežas. Viņa izteic šo tiešāmību vienkāršos saprotamos un tiešos vārdos — dzejas gleznās. Mēs zinām, kas noticis, bet mūsu jūtas par sevi neatbrīvojas; lasot šīs vārsmas mēs aizraujamies elsas un nespējam parunāt... Dzejniece vēlētos mūs paglābt: Dzejoli «Vēlēšonōs» — «Salaseit kūpā gryudus, pa vējam kai-seitūs, tautu salaseit kūpā, vinā teirumā isēt, savōkt pi vīna gōlda...» Taču — ko mēs vērojam? — Latgaļi it kā vairs neapzinās sevi, neatceras savus vecākus, brāļus, māsas...

Mūsu redzīgā dzejniece it kā pagurusi, pārgājusi preses darbā. Un pēdējos gados maz esam manījuši

godā paīt 100 gadu nu Andriva Jūrdža un 95 godi nu Pītera Miglinīka dzimšonas diņas — jūs piņīņas gūdynōšonai vysā Latgolā un vysā Latvijā teik reikōtas svineigas sanōksmes, skūlōs — akti, leļōkūs centrus — svineigas akadēmijas; laikroksti un specialī izdavuimi vēļreiz pōrcyloj vysu tū, par kū tautai jōbyut pateiceigai šim divim izcyļajim tautas darbinīkim...»

Elpa aizraujas, lūkojoties šajā paanorāmā, bet... Atcerēsimies, ka Norberts Trepša-Neikšānits šo sapni nosapņojis 1945. gadā Augšbavārijā, Altingā. Un pēkšņi noplok prieks, kaut kas ass ieduras krūtīs — šeit, kreisajā pusē. Es zinu, kas tur duras. Tie paši vaicājumi, kas jau pirms simts gadiem urdīja Franci Trasunu un pirms piecdesmit plosīja Trepša-Neikšāniša domas, spieda spalvu rokā.

Stāvot jaunā gadssimta vārtos, jāieklausās aizejošā soļos un dārdos, un mudinājumos, kurus pauduši stipri vīri. Tādi, kāds bija Francis Trasuns un viņa sekotāji. Tādi, kāds līdz pēdējam dvasas vilcienam paliek Vladislavs Lōcis.

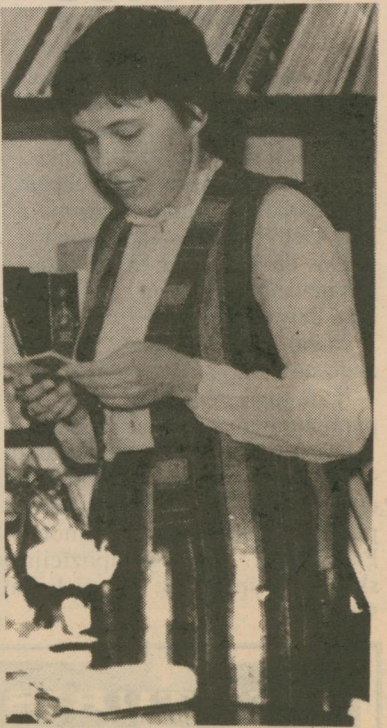
Viņš redzams visur — latgaļu raidījumu komitejā un pētniecības institūtā, daudzās citās organizācijās. 1955. gadā grāmatu apgāds kļūst par paju sabiedrību «Latgaļu izdevniecība». Lōcis joprojām paliek kapteinis, paliek stūres vīrs. Lai nopelnītu līdzekļus iztikai, viņš strādā par naktssargu kādā reklāmas uzņēmumā, pie reizes arī paklaudzinādams rakstāmmašīnu. No rītiem, pagulējis pāris trīs stundas, dodas uz spiestuvi, kur veic visus tehniskos darbus. Tikai burtus Lōcim palīdz salikt atsaucīgs paziņa Hanss Frejs.

Pirmie pēckara gadi ir visdrūmākie arī Latgales bēgļiem. Janīna Bukša atceras, ka Zviedrijā viņiem ar Miķeli pašoem nereti kaut kas jāatbrauj no brokastu galda, lai tikai varētu aizsūtīt Vladislavam kafiju — toreiz Rietumvācijā deficīta mantu, ar kuru pacienāt vācu labvēļus, lai viņi atbalstītu (vai vismaz neliegtu) latgaļu izdevējiem darbību. Kara gados okupācijas sargu sirdīs mīkstākas padarīja Piļcīnes kūpinātais šķiņķis, pēc kara — Vāczemes ierēdņus un uzņēmējus nākas iekārīnāt ar ziemeļnieciskā iepakojumā pasniegtām Brazīlijas pupiņām.

Pēdējā lielākā Vladislava Lōča iecere — «Latgaļu sāta» atklāta 1987. gadā. Viņš emigrācijā visus paša izdotos un iespiestos darbus grib saglabāt dzimtenei. Visi ienākumi un ietaupījumi tiek ieguldīti šīs sētas pamatos un tās izveidē. Pašaurās telpās top daudzveidīgs un skanīgs kultūras strops. Un ja par lāčiem runā, ka tie, būdami lieli kārūmnieki, mēdz papostīt bišu dravas, tad mūsu Latgales Lōcis neatlaidīgi savāc medu un sakārto «kūzulu».

Turpinājums sekos.

viņas dzeju. Vainīgi mēs paši — mūsu dārgie latgaļi. Mēs nespējam uzturēt savu izdevniecību un avīzi, mēs neviņojam izlasīt — apjūsmot dzejnieces grāmatas un viņas uzpurēšanas.

Dzejniece Anna Rancāne

